

Istoria colonizării valahe din Orava A. Habovštiak o tratează în lumina lucrărilor apărute în legătură cu această problemă complexă¹. Conform concepției istoricilor cehi și slovaci, valahii au format o populație migratoare specifică neautohtonă: au fost păstori, meșteșugari și oameni care erau folosiți de moșieri pentru diferite munci, fără să fie omogenă sub aspect etnic și lingvistic (p. 339)². Din punct de vedere etnic, valahii au avut caracter ucrainean, românesc sau chiar slovac, potrivit regiunilor de unde au provenit sau prin care au trecut (p. 339—340)³. Colonizarea valahă a ajuns pînă în Morava pe două căi principale, prin versanții nordici și cei sudici ai Carpaților Vestici. Trecînd prin regiuni cu populație diferită din punct de vedere etnic, grupurile migratoare s-au îmbogățit cu elemente ucrainiene, poloneze sau slovace, ori s-au ucrainienizat, polonizat sau slovacizat (p. 339)⁴. Din cele arătate reiese că noțiunea de valahi este foarte vagă: prin valahi se înțeleg pe de o parte grupuri migratoare diferite din punct de vedere etnic, avînd diverse profesii și care provin din diferite regiuni ale Carpaților, pe de altă parte sînt numiți valahi și păstori de origine românească, care au introdus și au răspîndit păstoritul în Carpații Vestici⁵. Fiînd vorba de originea valahilor, trebuie relevat faptul — subliniat și de Macúrek —, că nucleul original etnic în migrațiunile valahilor l-a constituit cel românesc și că nu se poate nega existența urmelor acestui nucleu în sec. XVI-lea în Carpații Vestici⁶.

În urma colonizării valahe, în lexiconul graiurilor din Orava au pătruns numeroase cuvinte din terminologia păstoritului, de origine românească, ca *brînza*, *cárokek*, *fujara*, *grapa*, *kol'iba*, *podšár/-ár*, *rumigat*, *strunga*, *cap*, *čutor*, *kl'ag*, *kl'agat*, *kurnota*, *merinda*, *redikal*, *šuti*, *urda* (p. 341)⁷. A. Habovštiak reproduce afirmația lui D. Crinjală, conform căreia unele cuvinte legate tot de cultura materială a păstorilor, ca *džel*, *valtrál*, *vatra grúň*, *košár/-ár*, *krdel'*, *žintica*, *bača*, *salaš*, *birka*, *sihla*, *gel'eta* nu ar fi de origine românească. (p. 341). Această afirmație a lui D. Crinjală însă se bazează pe concepția sa greșită — infirmată de istoricii cehi și slovaci ca A. Kavuljak, V. Chaloupecký, J. Macúrek și alții, — conform căreia la apus de fostul comitat Ung nu se poate vorbi de influența directă a păstoritului românesc⁸. Dacă însă în urma cercetărilor întreprinse s-a constatat existența elementului românesc în general în colonizarea valahă și influența românească în răspîndirea economiei păstorești în Carpații Vestici, atunci pe bună dreptate se poate presupune și admite originea românească a unui număr mai mare de termeni păstorești, decît cel acceptat de Crinjală⁹.

Răspîndirea geografică a fenomenelor dialectale din Orava este ilustrată pe 38 de hărți. Pe fiecare hartă sînt trecute, prin semne geometrice negru-alb, diferitele variante de rostire ale unui fenomen, reprezentat printr-un cuvînt. Hărțile prezintă fenomene fonetice, morfologice, și lexicale.

La sfîrșitul cărții se găsește un index care cuprinde peste 12.000 de cuvinte și date, index ce poate ține locul unui adevărat vocabular dialectal.

În concluzie, lucrarea lui A. Habovštiak, atît prin bogăția materialului, cît și prin constatările valoroase făcute în urma analizei graiurilor, poate fi apreciată ca o contribuție importantă la dialectologia slovacă.

G. BENEDEK

¹ Dintre care cele mai importante: K. Kadlec, *Valaši a valašské právo v zemích slovanských a uherských*, Praga 1916; A. Kavuljak, *op. cit.*; B. Varsík, *op. cit.*; V. Chaloupecký, *Valaši na Slovensku*, Praga 1947; J. Macúrek, *op. cit.*

² J. Macúrek, *op. cit.* p. 57.

³ V. Chaloupecký, *op. cit.* p. 67.

⁴ J. Macúrek, *op. cit.* p. 57.

⁵ Privitor la denumirile „valahi” și „păstori” vezi J. Macúrek, *op. cit.* p. 58.

⁶ J. Macúrek, *op. cit.* p. 327.

⁷ Și D. Crinjală le consideră de origine românească, în lucrarea sa *Rumunské olivy v Karpatech se zeldstním zřetelom k moravskému Valašsku*, Praga 1938, p. 444.

⁸ D. Crinjală, *op. cit.* pag. LII.

⁹ În această privință, este foarte semnificativ articolul lui E. Petrovici, *Sl. „žetica” „zer” în limba română, în limbile slave și în limba maghiară*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai” seria IV, Philologia 1960, p. 7—13, care dovedește poziția greșită a lui Crinjală cu privire la originea acestui cuvînt în Carpații Vestici și la răspîndirea lui pe teritoriul românesc. Avînd în vedere însă că scopul recenziei noastre nu este lămurirea originii termenilor păstorești din Carpații Vestici, amintim doar articolul lui Silvia Niță-Armaș, *În jurul problemei cuvintelor de origine românească în limba slovacă* în „Studii și cercetări lingvistice”, 5, 1966, p. 378—391, care este o prețioasă contribuție la această problemă și care admite nu numai originea românească a cuvintelor în discuție, ci și încetățenirea lor în terminologia păstoritului din Slovacia, în urma unui contact direct între păstori români și cei slovaci.